

„Az Európai Unió nem állam”

Christopher Vajda: Nem adnék több hatalmat az Európai Parlamentnek

– Az EU csak olyan hatalommal rendelkezik, amelyet a tagállamok ráruháztak, bírósága pedig nem lehet érzéketlen a nemzeti szempontok iránt – mondta Christopher Vajda, az EU bíróságának utolsó brit tagja, akinek 2020-ban, az Egyesült Királyság uniós kilépésével szűnt meg a tisztsége. A londoni King's College magyar származású vendégprofesszora a Mathias Corvinus Collegium meghívására járt most hazánkban.

Szöcs László

– Gondolom, az első kérdést kitálta...

– Apám Erdélyben született, és a második világháború előtt telepedett le az Egyesült Királyságban. Otthon nem magyarul beszélünk, de számos alkalommal jártam már Magyarországon, és mindig szívesen vagyunk itt a családommal. Nagy-Britanniában általában azt gondolják, hogy a filmrendezővel, Andrzej Wajdával állhatok rokonságban, aki azonban lengyel. Ilyenkor meg szoktam mondani, hogy magyar a nevem.

– Ítéletet is hirdetett magyarul Luxemburgban?

– Nem emlékszem ilyesmire, noha több magyar vonatkozású ügygel is volt dolgom. Az EU bíróságának munkanyelve a francia, de a nyelvek iránti tiszteletből az ítélet nyomban magyarul is megjelenik az interneten, ha ilyen ügyről van szó. Egy ilyen esetben én voltam az előterjesztő bíró, és az ítélethirdetés másnapján Londonban voltam egy konferencián. Ott tudtam meg egy bírótól, hogy egy ügyvéd máris hivatkozott egy perben az általam megfogalmazott ítéletre. Ez csak arra példa, milyen gyorsan híre kel az uniós verdiktnek.

– A Brexit, az Egyesült Királyság uniós kilépése nemcsak az ön tisztségét szüntette meg, de országuk és Európa életét is megváltoztatta. Hogyan értékeli a brexitet pár év távlatából?

– Azt hiszem, ugyanúgy korai ítéletet mondani felette, ahogyan az 1789-es francia forradalom 200. évfordulóján is hangzott el olyan vélemény, miszerint nem jött még el az értékelés ideje. Várjunk még pár évet! A döntés egyik fő aspektusa az Egyesült Királyság függetlenségi hagyománya, amellyel akkor sem fér össze, hogy máshol hozott törvényekhez kell alkalmazkodnia, ha a mi országunk is részt vehetett e törvények megalkotásában. A legtöbben ugyanakkor szerintem egyetértenek azzal, hogy a brexit gazdasági veszteséggel jár – de hogy pontosan mekkorával, ezt jelenleg nem tudjuk. Meglátjuk majd, hogyan forrnak ki ezek a dolgok, és nem akarja-e majd az Egyesült Királyság szorosabban fogni a köteleit Európával. Noha az EU-bíróság tagja voltam ekkoriban, nem kérdés, hogy elfogadtam a brexitet, mint demokratikus döntést.

– Úgy tűnik, a szuverenitási kérdések a brexit után is megterhelik az Európai Uniót. Magyarország vagy Lengyelország például nem akar ugyan

Az EU bíróságának utolsó brit tagja édesapja révén magyar származású

Fotó: Bach Máté

kilépni, de nagyon komoly szuverenitási vitái vannak az európai intézményekkel. Hogyan látja, előbb-utóbb elcsitulnak majd ezek, vagy akár szét is feszíthetik az uniót?

– Mint minden döntés esetében, Európában is születnek olyanok, amelyek nem tetszenek valakiknek, például egyes tagállamoknak. Mármost ha egy demokráciában a többségnek nem tetszenek a döntések, akkor legfeljebb váltja a kormányt. Európai szinten ez már nem így működik. A probléma részben az – és ez volt a brexit egyik mozgatórugója is –, hogy nem lehet egy csapásra megszabadulni attól a rengeteg embertől, akik az EU-intézményekben meghozták az ilyen döntéseket. A britek közül sokan úgy érezték, hogy egyirányú utcában haladunk: miközben az egyre több integrációt erőltetik, egyre szűkül a tagállamok mozgásteré. De ha valakik ezt a visszajárára akarják fordítani, több teret engedve a nemzeti identitásnak, akkor ebben a politikusokra támaszkodjanak!

– Az Európai Bíróságot is vádolták jogi aktivizmussal, sőt aztal, hogy nem a jog, hanem a bírók uralmát jeleníti meg. Mi erről a véleménye?

– Az EU bírósága nem politikai testület akkor sem, ha egyes döntései elmentmondásosak. Nem az uniós bíróság dolga eldönteni, hogy milyen Európában akarnak élni az európaiak. Ha egyes politikusoknak az a gondolatuk támad, hogy az európai projekt védelmében nagyobb teret adnának a nemzeti identitásoknak, akkor ehhez a tagállamok tanácsában kell maguk mellé állítaniuk a többséget, nem pedig a bíróságra mutogatniuk. Ugyanezt tudom mondani a Lengyelországgal folytatott jogállamisági vitáról. Miközben ez egy nagyon is átpolitizált kérdés, a bíróság végül is jogi dokumentumokról hoz döntést, amelyek elé kerülnek. Az európai jog egy része nincsen leírva, hanem azok közé az általános elvek közé tartozik, amelyeket a bíróság az egyes jogesetek során dolgozott ki, mert ki kellett „töltenie a réseket”: nem mondhatta, hogy egy ügyben nincs véleménye. Ennyiben valóban aktivista a bíróság. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne a jog uralma érvényesüljön, hanem a bíróké. Mondok egy esetet. Egy olyan ügyet tárgyaltunk, amelyben Románia megtagadta egy Brüsszelben házassodott azonos nemű pár Romániába települését; az egyik férfi román, a másik viszont amerikai volt, és nem kapott a párja után a családtagnak járó letelepedési engedélyt. Több kelet-közép-európai tagállam, így Románia sem ismeri el az azonos neműek házasságát, és a románok hangsúlyozták, hogy ez része alkotmányos önazonosságuknak. Az ítélet végül is semmi olyasmit nem tartalmazott, miszerint Romániának kellene ismernie az ilyen házasságokat, pusztán a személyeknek az unió belüli szabad mozgásából indultunk ki. Olyan kérdések is a bíróság elé kerülnek, amelyekben például a közbiztonság és az adatvédelem szempontjai kerülnek egymással szembe. Egyfelől megértőnek kell lenni az emberek a személyiségi jogokkal kapcsolatos érzékenysége iránt – mi, britek szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy sem a náci, sem a kommunista diktatúrában nem volt részünk –, másfelől azt is látni kell, hogy az embereknek a közbiztonságra való igényét az egyes kormányok tudják csak kielégíteni. Egyensúlyt kell tehát találni.

– Kétféle párbeszédre beszélünk. Az egyik a formális levelezés a nemzeti alkotmánybíróság és az EU bírósága között. Ilyenkor a tagállami bírák felhívhatják a figyelmet olyan aspektusokra, amelyek talán nem evidensek a luxemburgi kollégáiknak. Egy másik típusú, informális párbeszéd – amelyről talán a közvélemény nemigen tud –, hogy évente találkoznak az uniós és a tagállami bírók, amelyeken az ellentmondásos eseteket vitatják meg. Ahogy a luxemburgi brit bírólédóm mondta egyszer, azokat, „ahol szorít a cipő”. Számomra ilyen konferencián vettem részt, és elmondhatom: a tagállami alkotmánybírók nem egy esetben udvariasan, de elmondták, hogy problémájuk van az uniós esetjoggal. Az EU bírósága nem lehet érzéketlen a nemzeti szempontokra. A tagállami alkotmánybíróságok részei kell hogy legyenek a jogértelmezési folyamatnak, ami persze nem jelenti azt, hogy Luxemburgban automatikusan helyt kell adni az álláspontjuknak.

– Említette, hogy a politikusokra kell hagyatkoznunk, ha másféle Európát akarunk. De kikre? Az Európai Bizottság vagy az Európai Parlament tagjaira, akik még tovább szűkítenek a tagállamok hatáskörét?

– Sokakkal ellentétben nem támogatnám, hogy több hatalmat kapjon az Európai Parlament. A törvényhozó hatalom Európában alapvetően a tagállamok tanácsáé, amelyben Magyarországot Orbán Viktor képviseli, más tagállamokat meg mások. Az EU nem állam: csak olyan hatalommal rendelkezik, amelyet a tagállamok ráruháztak. Nem tilthatja be például holnapról az abortuszt, mert az első kérdés, ami felvetődik: mégis honnan volna erre jogalapja?

– Az EU-bíróság és a tagállami alkotmánybíróságok között is vannak súrlódások. Amikor a német alkotmánybíróság kétségbe vonta az uniós jog elsőbbségét, a német kormány azt javasolta, folytassanak a bírók egymással párbeszédet. Célravezető lehet ez?

Az unióból való kilépést ünneplik Londonban

Fotó: Európress/AFP